

Recimo da tudi pogovoru o zlorabah

✂ Neža Miklič

Se kdaj z otrokom pogovarjate o njemu nevarnih situacijah? Se takšnih pogovorov kot starši bojite? Lotite se problema in strahu s pozitivne plati. Pogovor z otrokom o morebitnih nevarnostih je pogovor, ki osvešča in zaščiti ter preprečuje morebitno zlorabo.

Starši pogosto povedo, da jih je strah morebitnega nadlegovanja otroka s strani njemu neznanе osebe. Kljub tej tesnobi – ali pa ravno zaradi nje – žal le redki zmorejo premagati zadrego in izpeljati dober pogovor z otrokom o morebitnih nevarnostih in o pravilnem ravnanju v tovrstnih situacijah.

Ključno je zavedanje, da povzročitelj nasilja oziroma zlorabe otroka 'skrivnost zlorabe' gradijo na zlorabi moči odraslega nad otrokom in procesu ohranjanja skrivnosti. V otroka vcepijo strah, občutke krivde, sramu in gnusa. Otrok verjame storilcu, ki mu grozi z nasiljem, če bo 'skrivnost' razkril. Treba se je zavedati, da je v samem bistvu pravzaprav resnično strah le storilca. Strah, da bo razkrit, da bo kaznovan in ponižan. Otrok, ki ga razkrije, ki spregovori, je pravzaprav oseba, ki storilcu poruši varnostni zid.

Otroku omogočimo, da spregovori. Tudi zato je tako zelo pomembno, da se odrasli z otroki pogovarjajo, in to nenehno. Pogovor je prva stopnja učenja. V pogovoru z otrokom tako starši kot strokovni delavci in drugi ljudje, ki so v stiku z njim, ustvarijo odnos, v katerem jim bo otrok brez zadržkov zaupal. Otroci se radi učijo, še posebej če so motivirani. Otroci, odprti v svoji otroški radovednosti, prav nič

prevzeti s tabuji odraslih, sprašujejo in poizvedujejo. Naloga odraslih je, da se odzovejo. Bodite torej na voljo za pogovor.

Otrok bo prav zaradi vsakodnevnih, stalnih in osebnih pogovorov s starši ali drugimi odraslimi pridobil občutek zaupanja in bo povedal, torej zaupal tudi v primerih, ko bo ravnanje ali vedenje posameznikov razumel ali prepoznal kot obliko nadlegovanja. Z otrokom se o možnih oblikah zlorab pogovarjate, ko je še zelo majhen, že v njegovem predšolskem obdobju. Stik, vzpostavljen 'zlati most' ohranjajte v šolskem obdobju. Prepričanje, da bo otrok pripravljen na 'konstruktiven pogovor' z odraslim v turbulentnem obdobju nasilništva, je vsekakor varljivo in povsem zmotno.

Pravi čas, kraj in način za pogovor o zlorabah

"Poveš mi lahko o vseh problemih, ne glede na to, kako neprijeten, velik, zapleten je problem. Vedno te bom poslušal(a), ti verjel(a), ti pomagal(a)." To je za otroka pomembno sporočilo. Pogovoriti se morate tudi o skrivnostih. Skrivnosti so lahko dobre in slabe. Slabe skrivnosti so nevarne. Pogovorite se o razliki med dobrimi in slabimi skrivnostmi. Dobre skrivnosti so na primer rojstnodnevne zabave, presenečenja, darila za nam drage ljudi. Zaradi slabih skrivnosti pa je otroka pogosto strah, počuti se neprijetno, lahko ga je sram, lahko je žalosten. O slabih skrivnostih mora otrok vedno spregovoriti z odraslim, ki mu zaupa. Povejte otroku, da je zloraba s strani kogar koli slaba skrivnost (Štirn, 1999).

Starši so od nekdaj prisiljeni v razporejanje časa, ki ga preživijo s svojimi otroki. Več preživetega časa z otroki se

ne kaže neposredno v izboljšanju kakovosti odnosov in vzgoje. Čas, ko so starši sicer navzoči, vendar obremenjeni z drugimi stvarmi, ni kakovosten. Psihologi vztrajajo pri načelu, da sta pri vzgoji otrok najpomembnejši prav tesna medsebojna povezanost in komunikacija, ki se razvijeta takrat, ko starši svojim otrokom aktivno odgovarjajo na njihova številna vprašanja.

Pogovora se najprej naučimo z aktivnim poslušanjem. Učenje aktivnega poslušanja je naporno in zahtevno. Živimo v okolju zahtev in pričakanj. Usmerjeni smo v hitro pridobivanje podatkov in informacij. Menimo, da nimamo časa, in temu primerno bombardiramo z vprašanji. Imamo recept za neuspeh, poiščimo recept za uspeh.

Potrebujemo mir, čas in prostor. Za pogovor z otrokom je namreč izjemnega pomena, da sta oba umirjena in ne pod vplivom najrazličnejših splošno podanih informacij, ki so lahko celo neverodostojne ali napačne. Ne čakajte na medijsko odmevne dogodke in ne postavljajte otroka pred TV-zaslone ali tablične računalnike, da bi mu ob pogosto zelo senzacionalistično predstavljenih nevarnostih prikazali oblike nevarnosti, ki vsak dan preživijo nanj.

“Pustite otroku, da spregovori. Ne prekinjajte ga. Poslušajte ga brez grobega poseganja. Povejte mu, da je prav, da je spregovoril, in ne, da nima prav, da si je napačno predstavljaj ali da si domišlja. Ne obsojajte in ne moralizirajte.”

V pogovoru, ki lahko poteka s pomočjo pomagal (npr. risank, knjig, slik, revij, iger ...), pojasnite otroku situacije, v katerih se lahko znajde in ki v njem sprožajo neprijetne občutke ali občutke nelagodja. Med poplavo risank so že oblikovane primerne. Pobr-

skajte po knjižnih policah knjigarn ali knjižnic in skupaj z otrokom preglejte različne spletne strani, ki osveščajo in prikazujejo ustrezno ravnanje skozi simpatično grafično podobo (npr. o varni rabi spleta).

Starši z otroki odkrito spregovorite o pravilnem vedenju in odzivih v morebitnih nevarnih situacijah. Posredovanje informacij naj ne bo zastraševalno, temveč usmerjeno v poudarjanje pravičnega odzivanja in ustreznega ravnanja. Otroku ne govorite, česa naj *ne* stori, ampak mu sporočite, *kaj naj naredi*. V pogovor ga aktivno vključite, sam naj išče nove in nove ideje, kaj storiti, kaj narediti.

Pustite otroku, da spregovori. Ne prekinjajte ga. Poslušajte ga brez grobega poseganja. Povejte mu, da je prav, da je spregovoril, in ne, da nima prav,

nič narobe, da lahko pove. Vprašajte ga, ali vas želi kaj vprašati, in ne obljublajte ničesar, česar ne morete izpolniti. Povejte, da se boste potrudili, 'dali vse od sebe', da morda zdajle še ne veste, kako in kaj, vendar se boste pozanimali, poizvedeli ali vprašali še koga drugega. Ob upoštevanju otroka kot enkratnega in specifičnega bitja skupaj z njim oblikujte ustrezno strategijo ravnanja.

Jasni in natančni dogovori ter oblike primernih ravnanj

Starši naj se z otrokom natančno dogovorijo, kdo ga pride iskat v šolo, na trening ipd., kam natanko (pred vrata, na parkirišče, v avlo ...) in kako. Ob vsakršni spremembi naj se odrasli z otrokom pogovori, mu obrazloži spremembo in se z njim dogovori o njej. Vsak dogovor velja le za konkreten dan, za konkretno osebo in nič več.

Kako pripraviti otroka na samostojno hojo iz šole domov? Najprej pot večkrat prehodimo skupaj z njim. V duhu timskega dela skupaj z otrokom ugotovimo, kje so na tej naši poti varne točke za otroke. Z otrokom smo torej spoznali t. i. varne točke in kraje, kamor se lahko umakne.

Kaj so varne točke? Ali že obstajajo?

Ob pričetku šolskega leta otroci prve dneve ali celo tedne domov nosijo velike količine raznovrstnih letakov. Eden izmed njih je bil lahko tudi letak o t. i. varnih točkah. Morda se ga spominjate kot modro hišico z nasmehom. To so varne točke, to so stavbe, v katerih so zaposleni ljudje, ki so se zavestno odločili, pred tem pa se še naučili, kaj storiti, če ali ko v njihove prostore vstopi otrok, ki je v stiski, ki potrebuje pomoč. Starši, pojdite okoli šol in poiščite znake modrih hišk. Storitite to danes, storitite to skupaj z otrokom. Vstopite v stavbe, spoznajte zaposlene, saj boste samo tako otroku sporočali, kaj storiti in kako; kar pa je najpomembnejše, otrok

bo razumel, da ga imate radi, da je za vas najpomembnejši.

So morda varne točke tudi druge stavbe? Katere stavbe in zaposleni v njih so ljudje, ki otroku lahko pomagajo? To so policijske postaje, centri za socialno delo, zdravstveni domovi. Poslanstvo tam zaposlenih je, da pomagajo. Ste že opazili policiste, ki stojijo na ulici, pred stavbami? Policisti so varne točke za otroke.

Ima otrok lahko svoje varne točke? To je lahko vaša sosedka ali prijateljica, ki dela v frizerskem salonu ravno na otrokovi poti proti domu. To je lahko vaša znanka v lekarni ali prodajalka v pekarni, kjer vsako jutro kupite svež rogljiček. Otrok jih pozna, se z njimi srečuje. Z njihovim dovoljenjem lahko nehote postanejo 'varne točke' za vašega otroka. Zdaj otrok v svoji bližnji okolici že pozna točke, kamor se lahko umakne na varno, k ljudem, ki ga bodo zaščitili. Ve, kako naj se vede ali bolje ravna. Potrebuje še sporočilo, da mu lahko drugi ljudje – odrasle osebe – pomagajo.

Kako si še lahko pomaga? Denimo, da se otrok znajde v okoliščinah, ko ga odrasla oseba ali vrstnik na poti iz šole ogrožata: ga kam vabita, ga v kaj prepričujeta, mu grozita itd. Če ima otrok pri sebi telefon, naj se poveže s starši ali drugo bližnjo osebo, če v bližini vidi sošolca ali znanca, naj ga pokliče, stopi ali steče do njega. Za otroka je bolj varno, da hodi domov v družbi svojih vrstnikov, sošolcev, starejših sorojencev.

Je težko reči *ne*? Otroci so pogosto prepričani, da odraslim ne smejo reči *ne*, ker je to nevljudno, narobe. Otroku povejte, da je prav, da reče *ne* vsakomur, ki se želi dotikati njegovih intimnih delov telesa ali mu govori, zahteva od njega stvari, zaradi katerih se on počuti neprijetno (Štirn, 1999).

Otroku pogosto povejte, da ga imate radi, ne glede na to, kaj se je ali se lahko zgodi. Zanj ste 'tu in zdaj', od rojstva do večnosti. ■

Vir

Štirn, Mateja (1999): *Da bodo naši otroci varni, močni in svobodni. Vloga staršev v preventivi zlorabe otrok*. Ljubljana: Open Society Institute – Slovenia.

da si je napačno predstavljal ali da si domišlja. Ne obsojajte in ne moralizirajte.

Sprostite se, saj vas otrok zelo natančno opazuje. Globoko zadihajte, sprostite obrazne mišice. Zatrdite mu, da vam lahko pove. Povejte mu, da ste za njega 'tu in zdaj'. Nasmehnite se in ga spodbudite z oblikovanimi odprtimi tipi vprašanj. Odprti tipi vprašanj so vprašanja, ki spodbujajo, ne polagajo odgovorov v usta. Na primer: Kaj se je zgodilo, kje? Mi lahko poveš kaj več? In potem, kaj se je zgodilo potem? Lahko opišeš, kje se je zgodilo? Vprašanja oblikujte primerno glede na starost otroka in njegovo razvojno stopnjo. Upošteвайте, da ga je strah, morda sram, da se boji, kako se boste odzvali, da ga boste zavrnil, morebiti kaznovali. Dajte otroku vedeti, da ni